

Flagskibets forlis

Peter von Scholten som illustreret klassiker

af Dan Nissen

Det er sin sag at skulle møde filmen om *Peter von Scholten* med et åbent og uhildet sind og renvaskede øjne, som om tavlen var blank og intet skrevet eller sagt. For sådan er det ikke når det gælder dansk films flagskib til 15,2 budgetterede danske millioner. Slet ikke.

Som bekendt var slaget allerede i gang før filmen. Thorkild Hansen mente, at Peter von Scholten var hans retmæssige ejendom efter at han havde gravet ham frem i sin trilogi om "Slavernes øer". Sven Holm skulle, mente Hansen, holde gulerødderne for sig selv.

Kritikkens enige nedsabling bekræftede denne anmelders begrænsede forhåndsforventninger. Til dansk film i bred almindelighed og såkaldte storfilm i særdeleshed. Den slags plejer de at være bedre til i Hollywood end når vi herhjemme på diætbudget og med skræbemargarine skal få det til at se ud som millioner af dollars. Og ham Kjærulff-Schmidt, havde han lavet noget der var værd at se siden de gode gamle Pandurodage med de tv-film der stadig spøger i be-

folkningens erindring som uovertrufne mesterværker?

Men fundet et publikum har den tilsyneladende. Nu mere end to måneder efter premieren, kunne den på en solrig hverdagsf-termiddag samle et halvt hundrede mennesker. Og det var, ligesom til Blixen-filmen, typisk et publikum der ikke havde sat deres ben i en biograf siden tv gjorde sin entré. Von Scholtens samtidige, røg det uforskammet gennem mig da jeg efter bedste evne prøvede at se filmen med friske øjne. Det hjalp ikke. Filmene er ikke bedre end sin modtagelse.

Modsætningernes mand

Det er ikke underligt at nogle filmfolk har fundet frem til figuren Peter von Scholten. Der er godt med dramatisk stof i både hans personlige og hans samtids historie. I tiden omkring Grundlovens indførelse, som filmens skildrer, står han både som den enevældige konges forlængede arm, selv en enevældig generalguvernør for De vestindiske øer –

og som en liberal, der ønskede slavernes frigivelse, men efter opdragelse hertil. I historiens spil kom han både i et modsætningsforhold til de plantageejere for hvem slavearbejdskraften var en indtægtskilde, og til de nationalliberale, for hvem han repræsenterede det gamle styre.

Personligt foragede han ved både at være gift i København og på øerne gennem mere end tyve år at leve sammen med den "frikulørte" Anna Heegaard. Og bedre blev det ikke af at han tilsyneladende levede delvist af hendes formue. For i pengetrang var han altid selv, og undslog sig ikke for formelt at bestride flere embeder, der tilsammen kunne styrke økonomien. Og når han ikke lod plantagerne udbyde ved offentlig auktion, var det så korrupsion der kunne begunstige vennerne og skaffe ham returkommission, eller var det idealisme, der skulle sikre, at plantagerne ikke blev solgt til de værste slavepiskere. Bogstavelig talt.

Jo, der er stof i denne embedsmand, der efter sin frigivelse af slaverne, stik imod ordret og ønsker fra København, måtte stå skoleret herhjemme, hvor han blev dømt for at have forbrudt sit embede. En senere oprejsning, der sikrede ham pensionen, fik *Fædrelandet* til ved hans død at notere sig, at nu sparede staten 12.000 rigsdaler i årlig pension. Den afskedssalut kan man vel knap forestille sig Ekstra Bladet levere.

Det er som sagt en god historie, der ikke engang behøvede at blive klædt ud i kostumer anno dazumal. Den kunne for så vidt foregå i Sydafrika, eller hvorfor ikke omkring de hjemlige racistske bevidsthedshuller, der dukker op nu gæstearbejdere er blevet til indvandrere og er et både nationalistisk og racistisk problem.

Men det skulle være spektakulært, et historisk epos og et personligt drama om en mands dilemma og beslutning som samtiden dømte ham for, men eftertiden gav ham ret i. Filmene vil fortælle alle historierne, oprulle alle dilemmaer og problem- og modsætningsområder, men ender med ikke at trænge ind i dem. Ikke for alvor, ikke engagerende, involverende, urovækkende og fantasiæggende.

Persongalleriet

Og spektakulært bliver det ikke. Konflikterne bliver bundet til personerne og udspiller sig i tungt litterære replikker, som kamera og komposition er bemærkelsesværdigt ufølsom overfor at formidle visuelt dramatisk.

Den unge nationalliberale embedsmand Heilbuth bliver en underlig tør og småborgerligt enfoldig pedant, der forarges over von Scholtens forhold til Anna og i offentlige skrivelser kritiserer hans embedsførelse. Han bliver i fremstillingen ikke den ny tids mand, men et karrikeret modstykke til von Scholtens humanisme og forståelse. Det samme gælder den slavepiskende plantageejer Andreas Bjørn og soofficeren Irminger, der vil lade kanonerne lyde.

Det er så deprimerende entydigt et persongalleri der skal repræsentere "værdier" og "holdninger", men ikke bliver mennesker.

Overfor disse bifigurer står så von Scholten. Han er ikke en person i loyalitetskonflikt, ikke en mand spændt ud mellem de givne ordrer og egne erfaringer, behovet for på stedet at handle. Han er heller ingen tvivler og rugende idealist, men en brav handlingens mand, der i Ole Ernsts fremstilling og Kjørulff-Schmidts instruktion bliver flad og ligegyldig. Det konfliktstof der ligger i ham forbliver deprimerende uforløst.

Teksten og billederne

Meget har været sagt og skrevet om Sven Holms manuskript, om replikkerne der falder på teaterdansk med en rungende fylde der på film bliver hul. Især hvis det ikke følges op af billederne til understøttelse og uddybning.

Sådan er det desværre. Men ordene er faktisk det bedste i filmen, blot er det ikke filmreplikker, men mere ord til læsning og fordybelse. Der kan vælges utallige prægnante replikker hvor nogle modsætninger koges ned i kort metaforisk begreb. Der tales om sorte og hvide, om sukker og slaver; der tales om nærhed og afstand, om at dræbe med kanoner eller sukkerknive; der tales om at det er midten der bevæger sig og om von Scholtens position: de liberale er ikke dine venner. Der er kød nok på teksten, der dog ikke fører sine intentioner igennem til en tilfredsstillende løsning og forløsning.

Når fylden ikke fungerer i filmen, er det fordi der fatalt mangler et filmkunstnerisk temperament der kan mere end illustrere sceneerne med fotogene in- og eksteriører. Filmen bliver som at bladde i et gammelt nummer af *Illustrerede Klassikere*, med de bekendte illustrationer, stivbenede af respekt for litteraturen. Eller som at se en tv-avis, hvor et udsagn om Viborg sygehus fluks bliver illustreret med et foto af samme.

Sådan arbejder filmen fladt og fantasi-

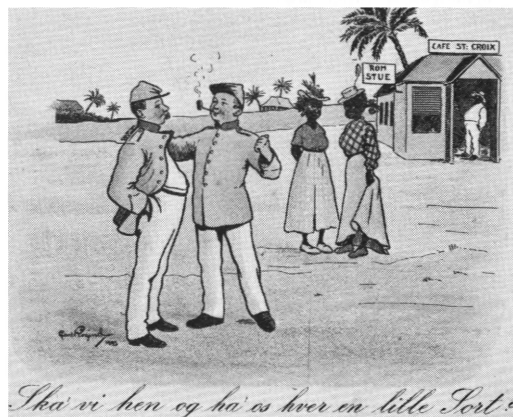
forladt. Temperamentsløs, så der ikke i tempo og rytme lægges op til dramatiske højdepunkter, som frigivelseserklæringen der åbenbart ryster von Scholten så stærkt så han bliver syg bagefter. Hvorfor mon det?

Mikael Salomon er en ofte fremragende fotograf, der f.eks. kunne live op på *Oviris* interiorbilleder. Også her arbejdes der omhyggeligt med lyssanseligheden i interiørene, men igen uden at konfliktstoffet får plads i billedernes opbygning. Eksteriørene er et problem for sig. Faktisk bliver man rent ud overrasket når den unge nysankomne Heilbuth beretter om overvældetheden ved mødet med øerne: lyset, varmen og manglen på orden. Ikke engang sved på panden har de, og lyset ligner i den scene mest af alt den der udsendes fra en middelmådig mælkehvid dansk sommerhimmel. Tænk hvis Jacques Demy skulle have formidlet oplevelsen af lys.

Dansk films flagskib går ned med flaget. Kan man salutere intentionerne, så bør man også kritisere fantasiløsheden, der ikke har turdet eller villet satse på andet end kendte navne: fra spillere til instruktør. Og instruktionen, der ikke har formået andet end livløs illustration.

Peter von Scholten

Danmark 1987. Instr: Palle Kjørulff-Schmidt. Manus: Sven Holm. Foto: Mikael Salomon. Klip: Kasper Schyberg. Musik: Bent Fabricius-Bjerre. P-design: Søren Kragh Sørensen. Kostumer: Lotte Dandanell. Prod: Nina Crone - Crone Film, Metronome Prod. & FI. Medv: Ole Ernst (Peter von Scholten), Jesper Langberg (Frederik von Scholten), Etta Cameron (Anna Heegaard), Preben Kristensen (Heilbuth), Karen-Lise Mynster (Anna Elizabeth von Scholten), Søren Pilmark (Irminger), Torben Jensen (C. F. Kunzen), Arne Hansen (C. P. Petersen), Preben Neergaard (Oxholm), Lars Lunøe (Andreas Bjørn), Henning Moritzen (Christian VIII), Henning Jensen (Falbe), Olaf Ussing, Bodil Udsen, Dale Smith, Birgitte Federspiel. Udl: Warner & Metronome. 110 min. Prem: 27.2.1987.

Skal vi hen og haves hver en lille fort?